

Πριν από το Ολοκαύτωμα, η Θεσσαλονίκη είχε 50.000 Εβραίους κατοίκους. Μετά από αυτό έμειναν μόνο 1.900. Από τους 77.000 που ζούσαν σε όλη την Ελλάδα, οι 67.000 χάθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Ο αριθμός των Ελλήνων Εβραίων που ανέβηκαν στα βαγόνια χωρίς γυρισμό είναι ένα κομμάτι της Ιστορίας που δεν αναφέρεται ούτε καν στα σχολικά βιβλία, ίσως επειδή ζούσαμε σε μια κοινωνία που δεν άντεχε τη διαφορετικότητα, ειδικά σε θρησκευτικά ζητήματα. Το «Βραχιόλι της Φωτιάς», μία σειρά που μπορείς να δεις απνευστί στο Ertflix αν έχεις πολύ γερό στομάχι, ήρθε φέτος στην κρατική τηλεόραση για να αλλάξει πολλά στερεότυπα χάρη στην αλήθεια της αφού πρόκειται για την οικογενειακή ιστορία της συγγραφέως του βιβλίου Μπέττυς Μαγρίζου.

Ο πατέρας της έζησε δύο χρόνια στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, πρώτα στο Αουσβιτς και στη συνέχεια στο Μπούχενβαλντ, μέχρι την απελευθέρωση το 1945. Δεν μιλούσε ποτέ γι' αυτή την εμπειρία στα παιδιά του μέχρι που μια μέρα, ένα μήνα πριν πεθάνει, φώναξε την κόρη του κοντά του. Το βιβλίο θα εκδοθεί και στα γαλλικά, ενώ η σειρά θα προβληθεί στο TV5.

Πώς γίνεται να μεγαλώσατε με έναν επιζήσαντα του Αουσβιτς και να μη γνωρίζατε τις λεπτομέρειες;

Ο πατέρας μου απέφευγε να θίγει αυτό το θέμα. Βλέπαμε από μικρά με τ' αδέρφια μου τον αριθμό που είχε στο χέρι του, τον ρωτούσαμε «τι είναι» και μας απαντούσε μονολεκτικά «οι Γερμανοί». Όταν ξεκινούσε να μας πει κάτι, τον έπιανε το άσθμα του, πνιγόταν και σταματούσε, όπως ακριβώς κάνει ο χαρακτήρας που υποδύεται ο Χρήστος Λούλης στην τηλεόραση. Εμείς ξέραμε τι είχε συμβεί στο Ολοκαύτωμα και βλέπαμε τις ταινίες στο σινεμά, αλλά εκείνος δεν μας έλεγε τη δική του εμπειρία.

Μάλιστα, ήταν ένας πάρα πολύ χαρούμενος άνθρωπος, όλο γελούσε, να φανταστείς στις απόκριες ντυνόταν Κομανέτσι και μας χόρευε. Ούτε η μαμά μου τα γνώριζε όλα. Όταν κυκλοφόρησε το «Βραχιόλι της Φωτιάς» συγκλονίστηκε γιατί ο πατέρας μου είχε ήδη πεθάνει, εκείνη όμως τότε έμαθε τις λεπτομέρειες. Μου είπε, «δεν μου μίλησε ποτέ για όσα πέρασε. Αν ήξερα, θα τον αγκάλιαζα περισσότερο, θα τον αγαπούσα πιο πολύ, θα του φιλούσα συνέχεια τα χέρια». Ήταν πολύ αγαπημένο ζευγάρι, έρωτας τρελός.

Πότε μάθατε την αληθινή ιστορία του;

Όταν ήμουν πια μεγάλη και έβγαλα το πρώτο μου μυθιστόρημα, αποφάσισε να μου διηγηθεί την πορεία του για να τη γράψω και να γίνει γνωστή η θηριωδία. Με φώναξε στη Θεσσαλονίκη από τη Λάρισα όπου έμενα με τον σύζυγό μου για να μου μιλήσει. Μου εξιστόρησε τα πάντα με λεπτομέρειες και ένα μήνα μετά πέθανε. Ήταν 69 ετών.

Είναι η ιστορία όπως την περιγράφετε στο βιβλίο;

Ναι, ακριβώς. Στις 14 Απριλίου του 1943 έφυγαν με την αποστολή 9 από τη Θεσσαλονίκη ο παππούς μου και οι τρεις γιοι του, ένας εκ των οποίων είχε μαζί και τη γυναίκα του με το μωρό τους που το θήλαζε. Την πρώτη μέρα που έφτασαν στο Αουσβιτς ξεχώρισαν τους ικανούς προς εργασία από τους ανίκανους. Τον παππού, τη νύφη του και το μωρό τούς πήγαν κατευθείαν στα κρεματόρια. Οπότε επέζησαν ο πατέρας μου και τα δύο του αδέρφια. Ο μπαμπάς μου ήταν ο μικρότερος, 16 ετών, ήταν όμως ο πιο θαρραλέος και τους έλεγε «όχι βρε παιδιά, θα ζήσουμε». Πήγαινε κι έκλεβε φλούδες πατάτας από τα μαγειρεία των Γερμανών για να ταΐζει τ' αδέρφια του ώστε να έχουν δύναμη και να τους διαλέγουν για τα καταναγκαστικά έργα, όχι για τους θαλάμους αερίων. Ακόμα και όταν του έκαναν εγχείρηση σκληροειδίτιδας χωρίς αναισθητικό στα πειράματα του Μένγκελε έλεγε «ήμουν τυχερός μέσα στην ατυχία μου γιατί οι άλλοι δίπλα μου πέθαιναν». Παντού έβλεπε το θετικό, αυτό μου έκανε πολλή εντύπωση. Μου είπε ότι έπαυσε να κλαίει από τη σκέψη της μητέρας του που την υπεραγαπούσε.

Αντεξαν μέχρι το τέλος του πολέμου;

Ναι, και τα τρία αδέρφια απελευθερώθηκαν όταν μπήκαν τα ρωσικά στρατεύματα. Ο θείος μου ο Δαβίδος σώθηκε την τελευταία μέρα. Καθώς οι Γερμανοί σκότωναν όσους είχαν απομείνει και κάνανε ένα βουνό από πτώματα, ο θείος μου είχε θαφτεί από κάτω αλλά ήταν ζωντανός. Όταν έφτασαν οι Ρώσοι είδαν ότι κάτι σάλευε και τον έβγαλαν. Ετσι έζησε και επέστρεψε στην Ελλάδα, αλλά το σοκ ήταν τόσο μεγάλο ώστε έμεινε για πολύ καιρό μουγγός.

Μετά ξαναμίλησε, ερωτεύτηκε μια γειτόνισσα που είχε γυρίσει επίσης από τα στρατόπεδα και ξεκίνησαν τη ζωή τους από την αρχή. Ο άλλος θείος μου, εκείνος που είχε χάσει τη γυναίκα του και την κόρη του, βρήκε μια πολύ γλυκιά κοπέλα και έκαναν ένα κοριτσάκι. Ο πατέρας μου γνώρισε σ' ένα γάμο τη μητέρα μου, την αγάπησε πολύ και παντρεύτηκαν. Όσοι γύρισαν βιαζόντουσαν να κάνουν οικογένεια γιατί ήθελαν να βάλουν νέα ζωή στη θέση του θανάτου που βίωσαν.

Ήταν και η οικογένεια της μητέρας σας στα στρατόπεδα συγκέντρωσης;

Η μητέρα μου είχε διαφορετική ιστορία. Μεγάλωσε στη Λάρισα και όταν έγινε γνωστό ότι οι Γερμανοί φόρτωναν τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης στα τρένα, κάποιοι Χριστιανοί πήραν τους κοντινούς τους Εβραίους στα σπίτια τους και τους έκρυψαν. Ο παππούς μου είχε μπακάλικο στο κέντρο της πόλης και ένας προμηθευτής του από το Συκούριο του είπε: «έλα, μπορεί να είναι μικρό το σπίτι μου, αλλά θα μείνετε μαζί για να σωθείτε». Γι' αυτό πάντα λέω ότι δεν έχουν σημασία οι θρησκείες, οι άνθρωποι μπορούν να δίνουν αγάπη ανεξάρτητα από τον θεό που πιστεύουν.

Όταν ο πατέρας σας επέστρεψε με την απελευθέρωση στη Θεσσαλονίκη πώς επιβίωσε;

Από την περιουσία της οικογένειας δεν είχε απομείνει τίποτα. Για να κερδίσει χρήματα τα πρώτα χρόνια έγινε επαγγελματίας μοποξέρ. Μάλιστα, επειδή συμπαθούσε όλες τις μειονότητες, ερχόταν πολύς κόσμος στους αγώνες του, ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής στους Τσιγγάνους. Είχε νικήσει ακόμη κι έναν πρωταθλητή της εποχής, τον Νικεφτίδη. Με τις οικονομίες του άνοιξε ένα μικρό μαγαζί οπτικών και χρυσαφικών στη Διοικητηρίου 1, στο Βαρδάρη, που το κράτησε όλη του τη ζωή και τώρα το έχει η αδερφή μου.

Μετά το Ολοκαύτωμα, όσοι Εβραίοι επέστρεψαν, βίωσαν μία δεύτερη τραγωδία γιατί βρήκαν τις περιουσίες τους καταπατημένες. Το ίδιο συνέβη και στους δικούς σας;

Ναι, στο πατρικό τους σπίτι βρήκαν κάποιους άλλους να μένουν μέσα, αλλά μετά από πολλά δικαστήρια και πολλές προσπάθειες το ξαναπήραν. Όμως οι περισσότεροι στη Θεσσαλονίκη δεν κατάφεραν τίποτα. Ληηλατημένα μαγαζιά, κατελημμένα σπίτια, πλαστογραφημένες μεταβιβάσεις ιδιοκτησίας, πολλές απάτες σε συνεργασία με συμβολαιογράφους. Να σου πω όμως κάτι; Δεν θέλω να τα σκέφτομαι αυτά. Τα υλικά πράγματα δεν έχουν αξία. Ο Θεός θα τους κρίνει. Εμένα μ' ενδιαφέρουν οι ζωές που χάθηκαν. Τα παιδάκια, τις γιαγιάδες, πώς δεν τα λυπήθηκαν; Και όλα αυτά γιατί;

Εχετε επισκεφθεί το Αουσβιτς;

Ναι, πήγαμε με την αδερφή μου όταν πια είχε πεθάνει ο πατέρας μου. Ήταν άνοιξη, είχε όμως αυτό το κρύο της Πολωνίας που περονιάζει και το πρώτο που σκέφτηκα ήταν τον μπαμπά μου με τις ριγέ πιτζάμες και τα τσόκαρα. Είδαμε τα κρεματόρια, το μέρος όπου κοιμόντουσαν, τις τουαλέτες, τον θάλαμο όπου γίνονταν τα πειράματα, τόνους από μαλλιά, βουνα από βαλίτσες και παπούτσια. Όταν μας πήγαν σ' ένα υπόγειο με μια τρύπα στον τοίχο όπου χωρούσε μόνο ένας όρθιος άνθρωπος, θυμήθηκα ότι είχαν κλείσει εκεί τον μπαμπά μου για τιμωρία και μ' έπιασε δύσπνοια κι ένα κλάμα υστερικό. Ήθελα να πάρω όλους τους ομήρους και να τους αγκαλιάσω. Οι κρατούμενοι που βγήκαν από εκεί ζωντανοί και συνέχισαν τη ζωή τους ήταν ήρωες.

Η σειρά θίγει και το θέμα του μεικτού γάμου όταν η μεγαλύτερη αδερφή ερωτεύεται ένα Χριστιανό και οι γονείς της δηλώνουν ότι είναι νεκρή για εκείνους. Γιατί υπήρχε ο καταναγκασμός να παντρεύονται Εβραίους;

Πιστεύω ότι οι μειονότητες έτσι επιβιώνουν. Θεωρώ ότι αυτό ισχύει για όλες τις μειονότητες, για να διαιωνιστούν πρέπει να παντρεύονται εντός της δικής τους κοινωνίας. Στην εβραϊκή κοινότητα θεωρείτο ταμπού ο γάμος με Χριστιανό και γι' αυτό η θεία μου η Φρίντα που παντρεύτηκε τον Κωνσταντίνο αρχικά εκδιώχθηκε. Το ίδιο ίσχυε και για τη δική μου γενιά. Το αστείο είναι ότι η αδερφή μου έφυγε για να σπουδάσει στο Ισραήλ και να γνωρίσει εκεί έναν ομόθρησκο, αλλά τελικά ερωτεύτηκε τον μοναδικό Έλληνα Χριστιανό στο πανεπιστήμιο. Εγώ δεν πρόλαβα καν να προβληματιστώ. Είχε προβλέψει κατά κάποιον τρόπο το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο της Ελλάδας που διοργάνωνε κάθε χρόνο μια εκδρομή για νέους στο Ισραήλ. Όταν ήμουν 16 πήγα κι εγώ και εκεί γνώρισα τον άνδρα μου που ήταν 21 ετών, από τη Λάρισα. Ήμουν τυχερή γιατί ήξερα ότι δεν θέλω να στενοχωρήσω τους γονείς μου και ότι θα πάρω Εβραίο. Ήμουν τυχερή γιατί ερωτεύτηκα τον σωστό άνθρωπο και είμαστε ακόμα μαζί μετά από 50 σχεδόν χρόνια.

Η θρησκεία βρίσκεται στην καθημερινότητά σας;

Όχι, δεν είμαστε θρησκόφιλοι. Τηρούμε την παράδοση. Κάνουμε Πέσαχ, τρώμε το άζυμο, έχουμε το Χανουκά, που είναι χαρούμενη γιορτή και ανάβουμε κεράκια. Όμως δεν πηγαίνω φανατικά κάθε Παρασκευή στη συναγωγή. Βέβαια, δεν είναι και υποχρεωτικό για τις γυναίκες. Για τους άνδρες είναι απαραίτητο γιατί χρειάζονται τουλάχιστον δέκα για να λειτουργήσει η συναγωγή. Δεν είμαστε οπισθοδρομικοί όπως στο «Unorthodox», ούτε οι γυναίκες ξυρίζουν τα κεφάλια τους. Παλιότερα ένωθα κι εγώ ότι η θέση του φύλου μας στη θρησκεία είναι υποβαθμισμένη, αλλά το συζήτησα με τον ραβίνο και μου εξήγησε πως εμείς είμαστε αρχηγοί στο σπίτι, δεν μπορούμε να αφήσουμε την οικογένεια για να πηγαίνουμε στη συναγωγή. Πράγματι, η Εβραία μάνα είναι ο στυλοβάτης του σπιτιού.

Η θρησκεία σας έχει και πατρίδα στην οποία πολλοί Εβραίοι ονειρεύονται να καταλήξουν. Νιώθετε κι εσείς έτσι;

Επειδή οι προσευχές μας λένε για την Ιερουσαλήμ, όλοι οι Εβραίοι νιώθουμε μια σύνδεση με τη γη του Ισραήλ. Αγαπάω αυτή τη χώρα κι έχω συγγενείς που δούλεψαν από την πρώτη στιγμή για να χτιστεί. Πιστεύω πως αν υπήρχε το Ισραήλ δεν θα γινόταν το Ολοκαύτωμα. Όμως είμαστε Έλληνες μέχρι το κόκκαλο. Μάλιστα ένας άλλος αδερφός του μπαμπά μου, ο Ζακίνος, σκοτώθηκε στον πόλεμο στην Αλβανία.

Νιώθετε να σας αντιμετωπίζουν διαφορετικά λόγω της θρησκείας σας;

Όχι, ποτέ. Βέβαια μερικές φορές έρχονται κάποιοι και μου λένε «Εβραία είσαι; Α, δεν σου φαίνεται». Μα τι να μου φαίνεται; Όλοι οι άνθρωποι ίδιοι είναι. Τώρα με το σίριαλ έτυχε ν' ακούσω «έχουν τόσο ωραίες οικογένειες οι Εβραίοι;». Μα όλες οι οικογένειες του κόσμου έτσι είναι. Με τις χαρές τους, με τις λύπες τους. Βλέπω ότι κατάφεραν και το βιβλίο και η σειρά να δείξουν ότι υπάρχουμε κι εμείς και είμαστε φυσιολογικοί άνθρωποι. Ο κόσμος δεν ήξερε καν ότι είναι τόσες χιλιάδες οι Έλληνες Εβραίοι που θανατώθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Πολλοί που έχουν δει το «Βραχιόλι» μου λένε «συγγνώμη που δεν γνωρίζαμε».

Πώς ξεκινήσατε να γράφετε;

Σπούδασα Οικονομικά, δοκίμασα διάφορα επαγγέλματα αλλά τίποτα δεν μου ταίριαζε ώσπου λίγο μετά τα σαράντα άρχισα να γράφω. Το πρώτο μου βιβλίο, την «Πολυξένη», το τελείωσα μέσα σε 25 μέρες. Ξαπλώθηκα να γράψω μια κασέτα μέσα μου που έπαιζε συνέχεια και μου υπαγόρευε. Δεν κατάλαβα για πότε το ολοκλήρωσα. Αν δεις το χειρόγραφο, δεν έχει ούτε μία μουτζούρα. Έτσι ακριβώς όπως το έδωσα στον Καστανιώτη, εκδόθηκε. Δεν μπορείς να φανταστείς τη χαρά μου όταν τυπώθηκε και το έπιασα στα χέρια μου. Το έβαζα σε διάφορα σημεία του σπιτιού και περνούσα δήθεν τυχαία δίπλα του για να το κοιτάξω με την άκρη του ματιού μου και να καμαρώσω.

Τότε ήταν που ο μπαμπάς μου αποφάσισε να μου μιλήσει. Μετά άρχισα να γράφω την ιστορία του, αλλά εκεί κόλλησα γιατί ήταν πολύ βαριά. Εκείνο τον καιρό είχα τη χαρά να κάνω παρέα με τον Φρέντυ Γερμανό και του είπα τι μου συμβαίνει. «Αφησε το στο συρτάρι και κάποια στιγμή θα νιώσεις έτοιμη και θα το ξαναπιάσεις», με συμβούλεψε και τελικά έτσι έγινε. Εγγραψα και το δεύτερο βιβλίο μου, το «Νέστορας που Τόρη τον φώναζε αυτή», ύστερα τη «Μοιραία Ταύτιση» και μετά τα πόδια μου με πήγαν και τελείωσα «το Βραχιόλι της Φωτιάς».

Τι όνειρα κάνετε για τη δουλειά σας;

Μου άρεσε τόσο το σίριαλ που σκέφτομαι πόσο θα ήθελα να μεταφερθούν κι άλλα βιβλία μου στην τηλεόραση ή τον κινηματογράφο. Όμως και η μεταφορά στο θέατρο είναι μοναδική εμπειρία για τον δημιουργό. Όταν είδα έναν μονόλογό μου στο Studio Μαυρομιχάλη και την ηρωίδα μου να στέκεται στη σκηνή, άρχισα να κλαίω και σταμάτησα μόνο όταν τελείωσα. Μία ώρα έκλαιγα.

Φαντάζομαι ότι κλαίτε και στο «Βραχιόλι της Φωτιάς». Εγώ πάντως δεν μπορώ να συγκρατηθώ.

Όχι μόνο κλαίω. Ανατριχιάζω κιόλας. Σκέψου να βλέπεις τη γιαγιά σου ζωντανή στο σπίτι της, τη γιαγιά που δεν γνώρισες ποτέ. Η δουλειά που έχει κάνει ο σκηνοθέτης Γιώργος Γκικαπέπας είναι κινηματογραφικού επιπέδου. Ξέρεις πού συγκινήθηκα περισσότερο; Στα γυρίσματα. Δεν πήγα πολλές φορές, μόνο τέσσερις. Ηρθαν ο Χρήστος Λούλης και ο Δημήτρης Αριανούτσος (που παίζει τον ήρωα σε νεαρή ηλικία) και μου είπαν «τι ανεκτίμητο δώρο μας κάνετε». Δεν μπορώ να σου το περιγράψω, ήταν σαν να βλέπω τον μπαμπά μου. Με αγκάλιασε ο Λούλης και ήθελα να του φιλάω το χέρι εκεί που έχει τον αριθμό.

Σε ποιον θεό πιστεύετε;

Πιστεύω σε μια δύναμη εκεί πάνω, δεν ξέρω πώς ονομάζεται. Ξέρω όμως ότι δύο φορές στη ζωή μου που είχα χάσει την πίστη μου και για ένα χρονικό διάστημα δεν πίστευα σε τίποτα, ένωθα δυστυχημένη. Μόνο όταν ξανάρχισα να πιστεύω μπόρεσα να αισθανθώ καλύτερα.

ΠΗΓΗ: ιστοσελίδα [MARIE CLAIRE](https://www.marieclaire.gr), 24.4.2023